

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun 2017-ci ildə elan edilmiş
8-ci "Mobillik qrantı" müsabiqəsinin
(EİF-Mob-8-2017-4(30))
qalibi olmuş layihə üzrə**

EZAMİYYƏ HESABATI

Layihənin nömrəsi: **EİF-Mob-8-2017-4(30)-17/11/3-M-02**

Layihənin adı: **"7th International Veterinary Congress" adlı kongresdə iştirak və elmi məruzə ilə şifahi çıxış**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **04 avqust 2017-ci il**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Zeynalova Şəlalə Kərəm qızı**

Layihənin (elmi tədbirin və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmənin) keçirilmə müddəti:

Layihənin başlama və bitmə tarixi: **03 sentyabr 2017-ci il- 06 sentyabr 2017-ci il**

Qrantın məbləği: **3 500 manat**

1.	Layihənin (elmi tədbirin və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmənin) həyata keçirildiyi ölkə və şəhər	Fransa, Paris
2.	Layihənin (elmi tədbirin və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmənin) həyata keçirildiyi təşkilatın və ya onun struktur bölməsinin tam rəsmi adı	World Organization for Animal Health, Centre for agronomic Research in Development (CIRAD-France)
3.	Layihənin (elmi tədbirin və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmənin) icra müddəti (dəqiq gediş-gəliş vaxtı dəqiq göstərilməli)	03.09.2017- 06.09.2017
4.	Elmi tədbirdə edilmiş məruzənin adı və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmənin mövzusunun adı	" BIOLOGICAL SURVEILLANCE OF FOOT AND MOUTH DISEASE IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN (2016)"
5.	Ezamiyyət üzrə ətraflı hesabat	KONGRESİN XÜLASƏSİ Kongres Marne Novoteldə təşkil edilmişdir. İlk gün 18 təqdimat olundu. Təqdimatlar əsasən qida təhlükəsizliyi, heyvan xəstəlikləri və heyvan məhsullarının terapevtik əhəmiyyətinə aid idi. İkinci gün 24 təqdimat olundu. Ümumiyyətlə kongresdə ABŞ, İtaliya, Braziliya, Türkiyə, İran, Xorvatiya, Avstraliya, Fillipin, Portuqaliya, Çin,

Hindistan və s. ölkələrdən gəlmiş alimlər iştirak edirdi. Mənim çıxışım kongresin ilk günü 4 Sentyabrda oldu.

Məruzədə ilk olaraq Azərbaycan haqqında qısa məlumat, daha sonra iri və xırda buynuzlu heyvanların dabaq xəstəliyinə nəzarət tədbirləri barəsində məlumat verdim. Çıxışım maraqla qarşılandı. İki sual verdilər.

Birinci sual: baytarlıq idarəsi heyvanların sərhəddən keçirilməsinə necə nəzarət edirlər.

Cavab: Sərhəddən keçirilən heyvanlar 20 gün ərzində karantin nəzarətində saxlanılır. Bu müddət ərzində onlardan qan nümunələri götürülür və müxtəlif xəstəliklərə test olunur. Xəstə heyvan aşkar edilərsə, müvafiq tədbirlər görülür.

İkinci sual: Respublika Baytarlıq Laboratoriyasının beynəlxalq akreditasiyadan keçirilməsi haqqında idi.

Cavab: Respublika Baytarlıq Laboratoriyası hal hazırda beynəlxalq akreditasiyadan keçməyib, ancaq ISO 17025 standartları üzrə işlər aparılır.

Kongresdən bəzi maraqlı çıxışların xülasəsin təqdim edirəm

Ramesh C. Gupta, DVM, MVSc, PhD, DABT, FACT, FATS, FACN

Murray State University, Hopkinsville, KY, USA
"NUTRACEUTICALS IN ANIMAL HEALTH AND DISEASE,
WITH A SPECIAL REFERENCE TO OSTEOARTHRITIS"

Bəzi maddələr, təmizlənmiş və ekstraksiya edildikdən sonra insan və heyvan orqanizminin düzgün inkişaf etməsinə və sağlam qalmasına kömək edir. Hal hazırda 200\$ billiona qədər nutrisevtiklər (qida əlavələri) istehsal edilir.. Hippokratın belə bir sözü var " Qoy qida sizin təbibiniz olsun". ABŞ-da hər gün 150 mln qədər insan ən azı bir ədəd qida əlavəsi istifadə edir. Nutrisevtiklər adətən antioksidant və iltihab əleyhinə təsir göstərir.

Ən çox istifadə edilən nutrisevtiklər: Çin jənşeni, qlukozamin, mumiya, astaxandin, ikinci tip kollagen, yaşıl çay ekstraktı, çətənə toxumu, kofein, omeqa-3, hind jənşeni, Omega 3.

Nutrisevtiklər arasında zərərli təsiri olanlarda var. Bunlar: Goldenseal, Qınqo biloba, Yaşıl çay ekstraktı, Yaşıl qəhvə, aloe vera, acı qarğıdalı, Kava kava, Peniroyal yağı, Pequi badam yağı və s.

Nutrisevtiklərin farmakoloji və toksikoloji qiymətləndirməsində mürəkkəbliyə var. Fitokimyəvi maddələrin təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi aşağıdakı səbəblərdən mürəkkəbdir:

1. Bir çox fitokimyəvi maddələr bir bitki içərisində ola bilər

		<p>2. Fitokimyəvi xüsusiyyətlər coğrafiya, torpaq xüsusiyyətləri, iqlim və stress asılı olaraq dəyişə bilər.</p> <p>3. Hasilat zamanı gündəlik dəyişmələr</p> <p>4. Aktiv birləşmələr üçün ekstraksiya proseduru</p> <p>5. Pestisidlərin istifadəsi</p> <p>6. Keyfiyyətə nəzarət standartları</p> <p>Bu amillər aktiv komponentlər təmizliyinə, keyfiyyətinə, miqdarına, tərkibinə və gücünə təsir göstərə bilər. Baytar həkimləri nutrisevtiklərin terapevtik göstəriciləri haqqında məlumatlandırılmalıdırlar. Məsələn, jənşən CYP450 sinfinə aid olan fermentləri ifraz edir, PgP qlipoproteinin isə inhibitorudur; Qreyfrut soku CYP450 fermentinin inhibitorudur;</p> <p>Acı limon qipoqlikemiya yaradır;</p> <p>Göbələklərin bəzisi hepatoksiklik yaradır;</p> <p>Sarımsaq və soğan- it, pişik və atlarda qanaxmaya səbəb ola bilər.</p> <p>Prof. Dr. Belgin SIRIKEN PRESENCE OF SALMONELLA SPP. IN GROUND BEEF AND CATTLE MEATBALL</p> <p>Hər il bir mln. İnsan qida ilə Salmonelyoz xəstəliyinə yoluxur. Türkiyə və dünyanın bəzi yerləridə aparılan araşdırmalar göstərmişdir ki, mal ətində olan Salmonelyozun miqdarı 0-43% arasında dəyişir. S. typhimurium və S. typhi ən çox rast gəlinən serotiplərdəndir. 1999-2008 illər arası Salmonelyozun 1003 izolatı öyrənilmişdir. Türkiyədə 620 nəfər müayinədən keçirilmişdir. Bunlardan 47.7% - S. Enteritidis, 34.7% - S. Typhimurium, 6% isə S. Paratyphi olmuşdur. İnv A geni Salmonella spp. üçün spesifikdir.</p> <p>Tədqiqatın əsas məqsədi mal əti farşında və konservlərdə Salmonella spp. aşkar etmək idi. 2014-2015-ci illərdə amasya bölgəsindən 100 nümunə toplanılır. Bunlardan, 50 nümunə farş və 50 nümunə konser olur. İki cür müayinədən istifadə olunur. Qida mühitlərinə əkmə və İnv A geninin PCR üsulu ilə təsdiqi. Birinci üsul: 25 qram ət 225 ml peptonlu bulyona transfer edilir. 2-3 dəqiqə homogenizə edildikdən sonra, 37C-yə 24 saatlığına inkubatora qoyulur.</p> <p>Tədqiqatın nəticəsində 6% farş ətdə və 10% konservdə Salmonella spp. aşkar edildi.</p>
6.	<p>Layihənin yerinə yetirilməsindən (elmi tədbirdə və ya qısamüddətli elmi təcrübəkeçmədə iştirakdan) əldə edilən nəticələr, onların yenilik dərəcəsi, elmi və praktiki əhəmiyyəti</p>	<p>Konfransda Türkiyədən gəlmiş nümayəndələr ilə görüşdüm. Bunlar, Dr. Belgin Siriken, Dr. Emre Kaya, Dr. Seyma Ozer, Dr. Selvinaz Yakan. Biz öz tədqiqatlarımız, yeni avadanlıqlar, baytarlıqda baş verən yeniliklər haqqında təcrübə mübadiləsi apardıq.</p> <p>Dr. Belgin Siriken ilə «Piliç» və «Banvit» markası altında istehsal olunan toyuq ətlərində apardıqları tədqiqat haqqında danışdıq. O, bildirdi ki, laborator testlər satışda olan bu ətlərdə Listeria monocytogenes adlı bakteriya aşkar ediblər. Bu bakteriya insan orqanizmində sepsisə səbəb olur. Mən</p>

		Azərbaycandada bu toyuqların satıldığını dedim. O, toyuq ətlerinin mütləq şəkildə yoxlanılmasını məsləhət gördü, çünki mal və qoyun ətine nisbətə, toyuq ətindən insana daha çox xəstəlik keçir (E.coli, Antrax, Clostridium botulinium və s.)
7.	Layihənin yerinə yetirilməsi zamanı istifadə olunmuş üsul və yanaşmalar	Yüksək patogenli xəstəliklərin yayılmasının qarşısının alınma üsulları: seromonitorinq, karantin, vaksinasiya
8.	Layihənin yerinə yetirilməsi zamanı əldə olunmuş nəticələrin gözlənilən tətbiq sahələri (konkret olaraq qeyd etməli)	Konfransdan sonra rəhbərlik və işçilərlə görüşdüm. Onlara edilmiş çıxışlar haqqında danışdım. Konfransda vermiş maraqlı məlumatları, yenilikləri onlara çatdırdım. Qida təhlükəsizliyinə cavabdeh bir qurum olduğumuzdan, aparılan müayinələrin dahada təkmilləşməsinə ehtiyac olduğunu bildirdim. Dr. Belgin Siriken ilə qida məhsullarında apardıqları tədqiqatlar haqqında danışdıq. Ondan xahiş etdim testlərin Standart əməliyyat Prosedurların göndərsin və laboratoriyalar arası əməkdaşlıq yaradılsın.

Layihə rəhbərinin imzası _____

Tarix _15.09.2017_____

Elmin İnkişafı Fondunun əməkdaşının imzası _____

Tarix _____